

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİMİNSANI ÖYKÜLERİ"

**Edward
Jenner**

(1749-1823)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

1760 yazının güneşli bir sabahında İngiltere'nin Gloucestershire bölgesindeyiz. Berkeley adında küçük bir kasabada yaşayan Edward Jenner, sabah erkenden evden çıkmış.

Merhaba Edward. Bakıyorum yine kalemini, defterini almışsın. Ne gözlemlemeye gidiyorsun sabahın bu saatinde?

Selam Mary. Bilmem ki. İlğimi ne çekerse diyeyim. Geçen hafta, içinde iki tane yumurta olan bir kuş yuvası görmüştüm. Ona bir daha bakarım belki. Resmini de çizmiştim. Görmek ister misin?

Ben isterim, ben isterim!

Evet, evet. Bize de göster.

Bakaym. Ooo! Çok da güzel çizmişsin. Kızılgerdan mı yoksa baştankara mı bu kuluçkaya yatmış kuş?

Sormakta haklısın. Boya kalemim olmadığı için renklendiremedim ama bir kızılgerdan bu.

Mary'nin elindeki bu kabarcıklar ne acaba?

Bak Peynir, ineğin memesinde de var o kabarcıklardan sanki!

Aa! Evet. Nasıl da fark ettin hemen, gözlemci Simit!

Mary ile Edward bir süre daha sohbet ettikten sonra...

Neyse Edward. Seni daha fazla tutmayayım. Hem benim de sağmam gereken üç inek daha var sırada.

Sağ ol Peynirciğim ama sen gözlemci deyince aklıma gözlemci geldi şimdi, iyi mi? Şöyle peynirli ya da patatesli bir gözleme olsa da yesek! Kıymalı mı yesem yoksa? Şlap!

Ha ha ha!

Şey... Gitmeden bir şey sorabilir miyim Mary? Ellerindeki o kabarcıklar... Neyin var?

Bunlar mı? Önemli bir şey değil. Sütlerini sağarken şu ineklerden mi geçiyor ne? Geçen yıl ablama da olmuştu. Birkaç gün kendini halsiz hissetmiş sonra normale dönmüştü. Annem küçükken kendisine de olduğunu söylemişti. Kaygılanmaya gerek yok yani.

Hımm! Bana pek de önemsiz bir şey gibi gelmedi ya... Neyse!

Bana da. Hatta çiçek hastalığına benziyor. Umarım öyle değildir.

Arkadaşının ellerindeki kabarcıklar gerçekten de bir süre sonra kaybolur. Edward'ın aklına takılan sorularsa giderek çoğalır: Her yıl evlerinin üzerinden sürüler halinde geçen kazlar nereye gidiyor? Yağmur nasıl yağıyor, şimşek nasıl çakıyor? Bahçelerindeki kirpiller kış geldiğinde neden ortadan kayboluyor? İnsanlar neden hastalanıyor? Hastalıklar, insanları hasta etmeden önlenebilir mi?

Bunlar gibi daha binlerce sorunun cevabını merak eden Edward bol bol okur, araştırır, öğrenir.

Londra'da aldığı tıp eğitiminin ardından, doğduğu kasabaya bir doktor olarak geri döner.

Edward Jenner yalnızca doğduğu kasabada sağlık hizmeti vermez. Gloucestershire bölgesinde köy köy gezerek hastaları ve hastalıkları titizlikle kayıt altına alır, insanları iyileştirmek için çalışır.

Doktor Edward, iyi ki geldiniz. Çok hastamız var, çok! Çiçek! Herkes çiçek oldu!

Herkes çiçek mi olmuş? Ne diyor bu abi böyle Peynir? Ne çiçeği?

Mary'nin elindeki kabarcıkları görünce demiştim ya hani Simitçiğim "Çiçek hastalığına benziyor. Umarım öyle değildir." diye. İşte o çiçek. Çiçek hastalığı yani.

Köyde gerçekten de çiçek hastalığı salgını vardır.

Hastalığın daha da yayılmasını önlemek için bu insanların komşu köylerle temasını kesebilirim ama tedavi için yapabileceğim fazla bir şey yok. Birkaçı kendiliğinden iyileşecek. Çoğuysa...

Of!

Çaresizlik ne kötü.

Edward çiçek hastalığı üzerine araştırmalara başlar.

Vay vay vay! 1718 yılında, İstanbul büyükelçimizin eşi Bayan Montagu İngiltere'ye dönerken yanında çiçek hastalığını önleyecek bir aşı getirmişmiş.

Gel gör ki bu aşı bazı insanlarda işe yarasa da kimi zaman sağlıklı insanların da hastalanıp hayatını kaybetmesine yol açtığı için zamanla kullanılmaz olmuş...

Evet Simitçiğim.

Aa! Türkiye'de de varmış çiçek hastalığı demek ki. Üstelik aşısını bile yapmışlar!

Çiçek dünyanın en yaygın ve en tehlikeli hastalıklarından biriymiş o zamanlar. Onu yenmek için Türkiye'deki biliminsanları da uğraşmış. Ama kesin bir başarı elde edilememiş.

Çiçek hastalığının hafif bir türü ineklerde de görülüyormuş...

Hımm! Küçükken arkadaşım Mary'nin yakalandığı hastalık da oydu belki...

Dur bir dakika...

Eğer öyleyse...

Mary hem hastalığı ayakta atlattı hem de...

Hem de o kadar salgına rağmen bir daha çiçek hastalığına yakalanmadı!

Yani?

Yani Mary farkında olmadan çiçek hastalığına karşı aşılanmış olabilir demek istiyor sanırım.

Edward Jenner çiçek hastalığına yakalanmış inekleri ve o ineklerle temas eden insanları mercek altına alır. Örnekler toplar, vakaları inceler, karşılaştırmalar yapar, istatistikler çıkarır. Uzun süren bir araştırma sürecinin sonunda hasta ineklerdeki kabarcıkların içindeki irinden alınan bir damlanın, insanların çiçek hastalığına karşı bağışıklık kazanmasını sağlayan bir aşı olarak kullanılabileceğinden emin hale gelir.

Korkma James. Belki bu gece azıcık ateşin çıkacak ama bu aşı sayesinde ömrün boyunca çiçek hastalığından korkmana gerek kalmayacak.

Korkmuyorum Doktor Jenner.

Aferin James kardeşe.

Aşıdan korkulur mu canım zaten? Hastalıklar korksun ondan.

Binlerce yıldır sayısız insanın hayatını kaybetmesine neden olan çiçek hastalığı, Edward Jenner'in geliştirdiği aşının kullanımı yaygınlaştıkça etkisini yitirdi. Çiçek aşısı sayesinde dünyanın dört bir yanında yüz milyonlarca insanın hayatı kurtuldu. Dünya Sağlık Örgütü, bilimin çiçek hastalığı karşısında kesin bir zafer kazandığını 1980 yılında ilan etti. Çiçek hastalığına neden olan zararlı virüs sonunda yeryüzünden silinmişti.

Edward Jenner bu alandaki çalışmalarıyla immünolojinin, yani bağışıklık biliminin kurucularından biri olarak kabul edilir.

O zaman, buluşuyla çok sayıda insanın hayatını kurtaran Edward Jenner'a teşekkür ediyor veee... Gözleme yemeye gidiyoruz!

Ha ha ha! Karar verdin mi peki? Peynirli mi, patatesli mi, kıymalı mı?